

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0824U003310

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 01-11-2024

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Сverdlov Володимир Олександрович

2. Volodymyr Sverdlov

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 091

Назва наукової спеціальності: Біологія

Галузь / галузі знань: біологія

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: 091 Біологія

Дата захисту: 05-11-2024

Спеціальність за освітою: 091 Біологія

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 6282

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка

Код за ЄДРПОУ: 02125674

Місцезнаходження: вул. Гетьмана Полуботка, буд. 53, Чернігів, Чернігівський р-н., 14013, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка

Код за ЄДРПОУ: 02125674

Місцезнаходження: вул. Гетьмана Полуботка, буд. 53, Чернігів, Чернігівський р-н., 14013, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 34.29.35, 87, 87.27, 87.31

Тема дисертації:

1. Фіторізноманіття регіональних ландшафтних парків поліської частини України
2. Phytodiversity of regional landscape parks of the Polissia part of Ukraine

Реферат:

1. Дисертаційна робота присвячена дослідженню фіторізноманіття регіональних ландшафтних парків поліської частини України, характеристиці складу флори судинних рослин, з'ясуванню закономірностей поширення, ценотичних особливостей та розподілу раритетного фіторізноманіття паркових територій. Природні умови Українського Полісся обумовлюють формування різноманітного рослинного покриву, що сприяє репрезентативності і значному збереженню флористичного та ценотичного різноманіття. Одним з ключових завдань щодо охорони рідкісних видів фіторізноманіття поліського регіону України належить поліфункціональним природно-заповідним територіям, серед яких виступає і категорія «регіональні ландшафтні парки». Вони охоплюють охороною понад 200 видів судинних рослин поліського регіону, і мають різний природоохоронний статус – від міжнародного рівня охорони до регіонального. Метою дисертаційного дослідження було проведення узагальнюючого аналізу фіторізноманіття територій РЛП

поліської частини України, визначення засад його збереженості, встановлення основних тенденцій розвитку та підходів до охорони та збалансованого використання фіторізноманіття досліджуваної території. Автором систематизовано матеріали стосовно фіторізноманіття РЛП, створено картографічну основу територій РЛП у середовищі QGIS, з'ясовано чинники антропогенної трансформації, складено картосхеми поширення рідкісних видів на території РЛП «Ялівщина», запропоновано заходи охорони та збалансованого використання фіторізноманіття території досліджень. Встановлено, що фіторізноманіття території досліджень характеризується високими показниками флористичного (понад 1500 видів судинних рослин природної флори) і ценотичного різноманіття та є в цілому типовим для Полісся. Проте, майже третина видів судинних рослин мають обмежене поширення, потребують збереження та мають охоронні статуси у межах територій РЛП. Важливим рівнем збереження раритетного фіторізноманіття виступають популяційно-видовий, ценотичний і ландшафтний, які реалізуються в системі природоохоронних територій поліської частини України, серед яких і є регіональні ландшафтні парки. У межах поліської частини України створено 5 РЛП (Прип'ять-Стохід (1995 рік створення), Надслучанський (2000), Міжрічинський (2002), Ялівщина (2014) та Пташиний рай (2017), які виступають важливими елементами природно-заповідної мережі для збереження фіторізноманіття та ландшафтів на регіональному рівні. Окремо наведено відомості про склад флори в цілому та систематичний аналіз флори рідкісних видів територій дослідження, яка налічує 199 видів, 141 роду, 64 родин. Встановлено, що раритетна флора судинних рослин територій РЛП поліської частини України представлена 56 видами, включеними до Червоної книги України, 145 видами регіональної охорони в трьох областях поліського регіону, дев'ятьма видами із Додатку I Бернської конвенції, чотирма видами із Додатку II CITES та трьома видами, які включені до Європейського Червоного списку. Найбільш соціологічно репрезентативними виступають території двох РЛП: «Надслучанський» (шість видів міжнародних статусів охорони, 30 видів з ЧКУ, 107 видів регіонального рівня охорони) і «Міжрічинський» (14 видів міжнародних статусів охорони, 28 видів з ЧКУ, 51 вид регіонального рівня охорони), що визначається своєрідністю природних умов, різноманіттям біотопів та площею територій парків. З'ясовано, що фіторізноманіття РЛП поліської частини України представлено в системі різних екоотопів, які охоплюють лісові, лучні, болотні та водні ценози. Наведено природно-географічні та кліматичні особливості, ґрунтові та гідрологічні умови, які є ключовими факторами формування та підтримки існуючого фіто- та ценорізноманіття території досліджень.

2. The dissertation is devoted to the study of the phytodiversity of regional landscape parks of the Polissia part of Ukraine, characterization of the composition of the vascular plant flora, elucidation of the distribution patterns, coenotic features and distribution of rare phytodiversity of park territories. The natural conditions of Ukrainian Polissia lead to the formation of a diverse vegetation cover, which contributes to the representativeness and significant conservation of floristic and coenotic diversity. One of the key tasks for the protection of rare species of phytodiversity in the Polissia region of Ukraine is to protect multifunctional protected areas, including the category of regional landscape parks. They cover more than 200 species of vascular plants of the Polissia region and have different conservation statuses, from international to regional. The purpose of the dissertation research was to conduct a generalized analysis of the phytodiversity of the RLP territories of the Polissia part of Ukraine, to determine the principles of its conservation, to establish the main trends in the development and approaches to the protection and balanced use of the phytodiversity of the studied territory. The author systematized the materials on the phytodiversity of the RLP, created a cartographic basis for the RLP territories in the QGIS environment, identified the factors of anthropogenic transformation, made mapping schemes of the distribution of rare species in the territory of the RLP "Yalivshchyna", and proposed measures for the protection and balanced use of the phytodiversity of the research area. It was found that the phytodiversity of the study area is characterized by high floristic (more than 1500 species of vascular plants of the natural flora) and coenotic diversity and is generally typical for Polissia. However, almost a third of vascular plant species have a limited distribution, require conservation and have protected statuses within the RLP. An important level of conservation of rare phytodiversity is the population-species, coenotic and landscape levels, which are implemented in the system of protected areas of the Polissia part of Ukraine, including regional landscape parks. Within the Polissia part of Ukraine, 5 RLPs

(Prypiat-Stokhid (1995), Nadsluchanskyi (2000), Mizhrichynskyi (2002), Yalivshchyna (2014) and Ptashynyi Rai (2017)) have been established, which are important elements of the nature reserve network for the conservation of phytodiversity and landscapes at the regional level. Separately, we present information on the composition of the flora as a whole and a systematic analysis of the flora of rare species of the study area, which includes 199 species, 141 genera, 64 families. It has been established that the rare vascular plant flora of the RLP territories of the Polissia part of Ukraine is represented by 56 species included in the Red Data Book of Ukraine, 145 species of regional protection in three oblasts of the Polissia region, nine species from Appendix I of the Bern Convention, four species from Appendix II of CITES and three species included in the European Red List. The most zoologically representative are the territories of two RLPs: "Nadsluchanskyi (six species of international protection statuses, 30 species from the Red Data Book, 107 species of regional protection level) and Mizhrichynskyi (14 species of international protection statuses, 28 species from the Red Data Book, 51 species of regional protection level), which is determined by the peculiarity of natural conditions, habitat diversity and the area of parks. It has been found that the phytodiversity of the Polissia region of Ukraine is represented in the system of different ecotopes, which include forest, meadow, marsh and aquatic coenoses. The natural-geographical and climatic features, soil and hydrological conditions, which are the key factors in the formation and maintenance of the existing phyto- and coenosis diversity of the study area, are presented.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Раціональне природокористування

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

1. Свєрдлов В. Водні, прибережно-водні та заплавні біотопи території РЛП «Ялівщина», їх видова різноманітність та еколого-ценотичні особливості. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Біологія. 2024. Т. 84, № 1. С. 18-25 <https://doi.org/10.25128/2078-2357.24.1.3>
2. Свєрдлов В., Карпенко Ю. Інвазійні види як загроза природному фіторізноманіттю регіональних ландшафтних парків поліської частини України (на прикладі РЛП «Ялівщина»). Вісті біосферного заповідника «Асканія-Нова». 2023. Т. 25. С. 68-74. <https://doi.org/10.53904/1682-2374/2023-25/7>
3. Свєрдлов В., Карпенко Ю. Флора рідкісних видів судинних рослин територій регіональних ландшафтних парків Українського Полісся. Біологія та екологія. 2024. Т. 10. №1. С. 49-58 <https://doi.org/10.33989/2024.10.1.306009>
4. Свєрдлов В., Карпенко Ю. Флористичні та ценотичні особливості регіональних ландшафтних парків поліської частини України. Biota. Human. Technology. 2024. №1. С. 64-72 <https://doi.org/10.58407/bht.1.24.6>
5. Свєрдлов В., Карпенко Ю., Потоцька С. Вплив *Ips acuminatus* Gyll., *Ips sexdentatus* Voern. на лісові екосистеми регіонального ландшафтного парку «Ялівщина» (м. Чернігів). Український журнал природничих наук. 2023. Т.6. С. 149-157. <https://doi.org/10.32782/naturaljournal.6.2023.15>
6. Карпенко Ю., Потоцька С., Свєрдлов В. Судинні рослини спонтанної флори регіонального ландшафтного парку «Ялівщина» (м. Чернігів). Biota. Human. Technology. 2022. №3. С. 7-18. <https://doi.org/10.58407/bht.3.22.1>
7. Свєрдлов В., Карпенко Ю., Потоцька С. Знахідки рідкісних видів судинних рослин на території регіонального ландшафтного парку «Ялівщина». Поширення раритетного біорізноманіття в Україні: збірник. 38-ме вид. Київ, Чернівці, 2024. С. 407-409.

- 8. Свердлов В., Карпенко Ю., Потоцька С. Стан соснових угруповань на території регіонального ландшафтного парку «Ялівщина» та вплив на них короїдів. *Biota, Human, Technology*. 2023. №3. С. 23–33 <https://doi.org/10.58407/bht.3.23.2>
- 9. Карпенко Ю. О., Свердлов В. О. Сучасні тенденції та основні проблеми розвитку природних комплексів регіонального ландшафтного парку «Ялівщина» (м. Чернігів) в умовах антропогенних трансформацій та воєнного стану. Перші практичні дії та проблемні питання реалізації Закону України «Про управління відходами»: збірка матеріалів Національного форуму «Поводження з відходами в Україні: законодавство, економіка, технології» (м. Івано-Франківськ, 21–23 листопада 2023 р.). Київ: Центр екологічної освіти та інформації, 2023. С. 124–127.
- 10. Карпенко Ю. О., Свердлов В.О. Актуальні питання збереження фіторізноманіття на територіях регіональних ландшафтних парків поліської частини України в умовах воєнного стану. Природа в окупації – 10 років російської військової агресії проти довкілля. Перспективи відновлення природоохоронних територій України: збірка матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 28–29 березня 2024 р.). Київ: Центр екологічної освіти та інформації, 2024. С. 57–60
- 11. Карпенко Ю., Свердлов В. Інвазійні види судинних рослин у флорі регіонального ландшафтного парку «Ялівщина». Теоретичні та прикладні аспекти вивчення, збереження та збагачення фіторізноманіття у науково-дослідних установах та навчальних закладах України (присвячується 10-річчю Хорольського ботанічного саду від дати офіційного відкриття): матеріали Всеукр. науково-практ. конф. (м. Хорол, 12 жовт. 2023 р.). Полтава, 2023. С. 92–94.
- 12. Карпенко Ю.О. Свердлов В.О. Лікарські рослини території регіонального ландшафтного парку «Ялівщина» «Лікарські рослини: традиції та перспективи досліджень»: зб. Матеріалів VI Міжнародної наукової конференції (Березоточа, 25 березня 2023 року)/ДСЛР ІАП НААН. Лубни: ВКФ «Інтер Парк», 2023. С. 39 - 42
- 13. Свердлов В. Екологічне виховання як один з пріоритетних напрямків роботи на поліфункціональних природно-заповідних територіях. Історико-археологічний та природно-екологічний потенціал Мезинської округи: минуле, сучасне та перспективи розбудови: матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 50-й річниці заснування Мезинського археологічного науково-дослідного музею та 85-літтю від дня народження відомого краєзнавця і археолога, засновника Мезинського музею В. Є. Куриленка (Чернігів-Мезин, 17 -18 вересня 2015 р.). Чернігів: Десна Поліграф, 2015. С. 135-139
- 14. Свердлов В. Регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» (Чернігів, Україна) як осередок збереження природи в межах міста. *Natural Resources of Border Areas under a Changing Climate. The 3rd International Scientific Conference: the program, abstracts (Ukraine, Chernihiv, September 24-27, 2019)*. Chernihiv: Desna Polygraph Publishing House. 2019. P. 81
- 15. Свердлов В. Регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» як осередок збереження фіторізноманіття в міському середовищі. *Materials of the International scientific conference "Natural Resources of Border Areas under a Changing Climate" (Chernihiv, 27-29 September 2017)*. Chernihiv: Desna Polygraph, 2017. P. 50-51
- 16. Свердлов В. Регіональні ландшафтні парки України як категорія природно-заповідного фонду України, та особливості їх функціонування. Історико-археологічний та природно-екологічний потенціал Мезинської округи: минуле, сучасне та перспективи розбудови: матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 55-й річниці заснування Мезинського археологічного науково-дослідного музею та 90-літтю від дня народження відомого краєзнавця і археолога, засновника Мезинського музею В. Є. Куриленка (Чернігів-Мезин, 15-16 жовтня 2020 р.). Чернігів: Десна Поліграф, 2020. С. 56-60
- 17. Свердлов В. Сучасний стан території регіонального ландшафтного парку «Ялівщина»: підходи до охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів і об'єктів. Проблеми екології та еволюції екосистем в умовах трансформованого середовища: збірник матеріалів наукових праць II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Чернігів, 11-12 жовтня 2018 р. Чернігів: Десна

Поліграф, 2018. С. 237-242

- 18. Сverdlov B., Karpenko Yu. *Ambrosia artemisiifolia* L. i *Solidago canadensis* L. - адвентивні види з підвищеною агресивністю та їх вплив на територію регіонального ландшафтного парку «Ялівщина». Євроінтеграція екологічної політики України: матеріали П'ятої Всеукр. науково-практ. конф. (м. Одеса, 25-26 жовт. 2023 р.). Одеса, 2023. С. 535-539.
- 19. Сverdlov B., Karpenko Yu., Potochka S. Стан соснових угруповань на території регіонального ландшафтного парку «Ялівщина» та вплив на них короїдів. *Natural Resources of Border Areas under a Changing Climate. The 7th International Scientific Conference: the program, abstracts (Ukraine, Chernihiv, September 27-29, 2023)*. Chernihiv: Publishing House "Desna Polygraph". 2023. P. 110-112.
- 20. Сverdlov B.O. Видова різноманітність весняних ефемероїдів Лівобережного Полісся України та їх охорона «Сучасний стан, проблеми і перспективи лісівничої освіти, науки та виробництва»: зб. Матеріалів III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Біла Церква, 14 квітня 2023 р.). – Біла Церква: БНАУ, 2023. С. 140-144
- 21. Сverdlov B.O. Видовий склад синузій ефемероїдів регіонального ландшафтного парку «Ялівщина». «Молодь і поступ біології»: зб. тез доповідей XIX Міжнародної наукової конференції студентів і аспірантів (м. Львів, 26-28 квітня 2023 р.). – Львів: Галич-Прес, 2023. С. 71-72
- 22. Сverdlov B.O. Регіонально рідкісні види рослин у флорі РЛП «Ялівщина» Наукові основи збереження біотичної різноманітності: Матеріали V (XVI) Міжнародної наукової конференції молодих учених (Львів, 18 жовтня 2023 року). – Львів, 2023. С. 39-41
- 23. Сverdlov B.O., Karpenko Yu.O. Проблеми збереження фіторізноманіття на територіях регіональних ландшафтних парків межах поліської частини України «Євроінтеграція екологічної політики України»: зб. Матеріалів Четвертої всеукраїнської науково-практичної конференції Одеса: Одеський державний екологічний університет. 2022. С. 281-284
- 24. Сverdlov B., Karpenko Yu. Популяції *Vinca minor* L. на території регіонального ландшафтного парку «Ялівщина»: поширення, еколого-ценотичні особливості та сфера практичного використання. Перспективні напрямки наукових досліджень лікарських та ефіроолійних культур: матеріали VI Всеукр. науково-практ. конф. молодих вчен., (м. Березоточа, 25 берез. 2024 р.). Березоточа, 2024. С. 57-60
- 25. Карпенко Ю.О., Сverdlov B.O., Потоцька С.О. Флористичні та ценотичні особливості території регіонального ландшафтного парку «Ялівщина» Сучасні фітосозологічні дослідження в Україні: зб. наукових праць з нагоди вшанування пам'яті видатного фітосозолога, д-ра біол. наук, проф. Т.Л. Андрієнко-Малюк (1938-2016 рр.). Вип. 6. Київ: Талком, 2022. С. 38-44
- 26. Сverdlov B.O., Karpenko Yu.O., Potochka S.O. Види північно-американського та далекосхідного походження у складі дендрофлори РЛП «Ялівщина». Сучасні фітосозологічні дослідження в Україні: зб. наукових праць з нагоди вшанування пам'яті видатного фітосозолога, д-ра біол. наук, проф. Т.Л. Андрієнко-Малюк (1938-2016 рр.). Київ: Талком, 2023. вип. 7. С. 75-79

Наукова (науково-технічна) продукція: методичні документи

Соціально-економічна спрямованість: поліпшення стану навколишнього середовища

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами: №4-2015/1 №10-2021/1

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Карпенко Юрій Олександрович

2. Yuriy Karpenko

Кваліфікація: к. б. н., доц., 03.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: 0000000217038473

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка

Код за ЄДРПОУ: 02125674

Місцезнаходження: вул. Гетьмана Полуботка, буд. 53, Чернігів, Чернігівський р-н., 14013, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Шевера Мирослав Васильович

2. Myroslav Shevera

Кваліфікація: к. б. н., с.н.с., 03.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут ботаніки ім. М. Г. Холодного Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05417199

Місцезнаходження: вул. Терещенківська, буд. 2, Київ, 01601, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Скляр Вікторія Григорівна

2. Viktoriia Skliar

Кваліфікація: д.б.н., професор, 03.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація: ;<https://orcid.org/0000-0002-1301-7384>;<https://scholar.google.com.ua/citations?user=5YDkzKMAAAAJ&hl=ru>

Повне найменування юридичної особи: Сумський національний аграрний університет

Код за ЄДРПОУ: 04718013

Місцезнаходження: вул. Герасима Кондратьєва, буд. 160, Суми, Сумський р-н., 40021, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Кириєнко Світлана Володимирівна

2. Svetlana Kiriyyenko

Кваліфікація: к.б.н., доц., 03.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка

Код за ЄДРПОУ: 02125674

Місцезнаходження: вул. Гетьмана Полуботка, буд. 53, Чернігів, Чернігівський р-н., 14013, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Мехед Ольга Борисівна

2. Olha B. Mekhed

Кваліфікація: к. б. н., доц., 03.00.10

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка

Код за ЄДРПОУ: 02125674

Місцезнаходження: вул. Гетьмана Полуботка, буд. 53, Чернігів, Чернігівський р-н., 14013, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. **Заключні відомості**

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Лукаш Олександр Васильович

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Лукаш Олександр Васильович

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Свердлов Володимир Олександрович

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна